

זכרון עולם

האשה החשובה ודפנת צדקה וחסד

מרית רודה שניצר

ע"ה

ב"ר מאיר ז"ל

תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"

ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"

חתימת סופר 3 תד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

זכרון עולם

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד

משה שניצר

ז"ל

ב"ר מנחם מנדל ז"ל

תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

מסכת עבודה זרה כ' - כ"ו ♦ פרה י"ב, ב' - י"ב, ד'

בס"ד, י"ט שבט תשע"ח

גליון מס' 976

♦ לא תחנם - פרשת הקרקע של בית החולים בירושלים

♦ צו משפטי לפינוי בית חולים

♦ התשובה האבודה שנמצאה לאחר שנים רבות

♦ מותר להחליף קרקע עם הנכרי

♦ החלפת בית חד קומתי בגורד שחקים

השבוע בגליון

♦ הגשת מאכל ליהודי המחמיר על עצמו שלא לאוכלו

♦ שני מרכיבים שונים במצוות "לפני עור"

♦ פרה חומה, סוסים אדומים ושיער ירוק

♦ מעללי הצנזורה - "שומר עכו"ם קדוש" ... ועוד

♦ עכו"ם שאינו עובד כוכבים

♦ מסירות נפש על שינוי דברי תורה

דף כ/א לא תחנם

לא תחנם - פרשת הקרקע של בית החולים בירושלים

לפני שנים רבות, היתה ירושלים כמרחקה סביב בניין בית חולים בירושלים, כאשר חכמי העיר דנו עמוקות בדברי סוגייתנו.

צו משפטי לפינוי בית חולים: היה זה כאשר מספר אנשים נכבדים אספו סכום כסף גדול לבניית בית חולים בירושלים עיר הקודש. לאחר זמן מה הם רכשו בניין מפואר מנכרי, מתוך מטרה להכשירו כבית חולים. אולם, טרם השלמת המלאכה ניתן צו משפטי שהורה להפסיק את העבודה בעקבות תלונות השכנים שהתנגדו להקמת בית חולים בסמיכות למקום מגוריהם. נכרי עתיר נכסים אשר שמע על כך, לטש את עיניו אל הבניין המפואר, והציע לעסקנים לרוכשו תמורת סכום עצום. דא עקא, שבסוגייתנו מבואר, כי כאשר בני ישראל קיבלו את הארץ מאת הקב"ה, להם בלבד ניתנה ונאסר עליהם למוכרה לעם אחר, כדברי הפסוק (דברים ז/ז) "ולא תחנם" - לא תתן להם חניה בקרקע.

התשובה האבודה שנמצאה לאחר שנים רבות: באחרית ימי של הגאון מלובלין זצ"ל, בעל ה"תורת חסד", הוא איווה לו למושב את ירושלים עיר הקודש, והטה את שכמו לדון בשאלה זו. עד היום, תשובתו הארוכה משמשת, כמקור למשא ומתן הלכתי בין הפוסקים. שנים רבות נעלמה תשובה זו והנידון אודותיה התבצע על פי הזיכרון, עד אשר נמצאה ונחשפה לרבים בשלמותה בפנקס התשובות של חמיו של הגאון, רבי שמחה במברגר זצ"ל, ומופיעה בשו"ת "זכר שמחה" (סי' רט"ו).

לא תחנם - איסור מן התורה: תחילה, הוא מוכיח מן הראשונים, כי איסור "ולא תחנם", מן התורה הוא, ממילא, לעולם אין להקל בו. אמנם, לדעתו של רבי אשתורי הפרחי, מחבר הספר "כפתור ופרח" ותלמידו של הרא"ש (פ"י עשירי עמ' כ"ח), במקום הפסד ניתן להקל, אך זו דעת יחיד ורבים הקשו עליו (עיין "פאת השולחן" פ"א אות י"ט).

בין היתר, דן הגאון מלובלין זצ"ל במעשהו של שלמה המלך ע"ה, אשר נתן למלך חירם עשרים עיר בגליל, חלף עצי ארזים, ברושים וזהב שנתן זה לבניין בית המקדש (מלכים א' ט/יא). לדעת דון יצחק אברבנל, והמלבי"ם, שלמה המלך לא העניק לחירם את גוף הערים, אלא נתנם לו לצורך מילוי התחייבותו (שם ה/כה) לשלם למלך חירם עשרים אלף כור חיטים ועשרים כור שמן כתית שנה בשנה. ערים אלו ניתנו, איפוא, לשימושן של המלך חירם לצורך הפקת החיטים

דבר העורך

יהי חלקי מחלקכם

על הרב אליעזר ל. אפשר לומר שעם נסיון חיים עשיר כל כך שהספיק לצבור, אפילו טיפש יכול להיות חכם. שפתו עשירה וקולחת. קולו העמוק, הצרוד קמעה, מעניק גוון מיוחד לדבריו, ואם לא תעצרו באדיבות, תמצא עצמך עומד ומשוחח עמו שעות ארוכות, כשמעשיה רודפת מעשיה, סיפור מזונב בסיפור, תוך שהוא מתבל את דבריו במשלים "וורטים" ושלל רעיונות. בעברו הרחוק, הצעיר, היה מחלץ ילדים מצירפני המסיון. שנים אחר כך הוא מצא את עצמו עוסק בקירוב רחוקים, ועם הזמן הפך לאחד הפעילים הבולטים בתחום תנועת התשובה בברית המועצות, תחת אפס של שוטרי ובלשי הק.ג.ב.

זקנו מתבדר ברוח, והוא צוחק מלא פיו כשאני שואל אותו "ר' אליעזר, מה בדעתך לומר לשומעי לקחך לקראת שבת". כל מי שמכיר אותו יודע, שר' אליעזר לעולם אינו מכין את משאו. אלפי סיפורים, משלים ומעשיות מסודרים במוחו, וכל אחד מהם נשלף ברגע המתאים. השאלה מה בדעתך לומר לשומעי לקחך, נראית לו כלקוחה מעולם אחר. ובכל זאת, לטובת קוראי "מאורות הדף היומי", ר' אליעזר התיישב על ספסל ברחובו של עיר, הרהר דקה או שתיים, ובהתרגשות רבה החל לספר את אחת המעשיות היותר מרטיטות שבצקלונ.

אחד הדברים המופלאים ביותר ביהדות שנרמסה תחת המגף הקומוניסטי, היה הדחף האדיר של יהודים צעירים, שלא ראו מעולם את קירותיו הפנימיים של בית הכנסת, ללמוד תורה. הנשמה היהודית נכספה אל אלוהיה ואל תורתה. כניצנים רכים וזעירים, הם היו מגיחים מחורים לא צפויים. לאחר סערה אימה שהתחוללה על ראשם, מטים את גופם לכיון האור ומנסים לשאוב יותר ממה שהם מסוגלים להכיל.

זעילוי נשמת

הר"ר **שמעון פלס** ז"ל

ב"ר אליהו ז"ל

נלב"ע כ"א בשבט תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **יצחק איזנברג** ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע י"ח בשבט תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרית **שרה סיבוני** ע"ה

בת אסתר ע"ה

נלב"ע כ' בשבט תשס"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו

הר"ר **שמעון סיבוני** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

א"מ הר"ר **אברהם נח ליפסקר** ז"ל ב"ר יצחק מאיר יהודה הלוי ז"ל נלב"ע ו' באדר תשנ"ח

א"מ מרת **שרה ליפסקר** ע"ה ב"ר חיים יוסף זלובסקי ז"ל נלב"ע כ"א בשבט תשנ"ט

תנצב"ה

והשמונים בלבד [ועיי"ש עוד מה שכתב לבאר את הפסוקים בדברי הימים לפי"ז]. [ועיי"ן תוס' יבמות כג/א ד"ה "ההוא" שתי"י, "ושמא" חירם גר תושב היה].

מותר להחליף קרקע עם הנכרי: את תשובתו חותם הגאון מלובלין זצ"ל בהברקה גאונית. אמנם, אסור למכור בית בארץ הקודש למי שאינו יהודי, אך לבצע חליפין עמו, ניתן גם ניתן. כלומר, מותר להחליף דירה תמורת דירה. שהרי, ציווי התורה "ולא תחנם" אסור להעניק לנכרי חניה בארץ ישראל. אולם, נכרי החונה זה מכבר בקרקע, אין כל איסור להחליף עמו את חנייתו. ברם, יש להדגיש, כי ניתן לנהוג כהיתרו של הגאון מלובלין זצ"ל רק כאשר השטחים המיועדים להחלפה זהים בגודלם. שאם לא כן, נמצא שהיהודי הגדיל את חניית הנכרי בארץ ישראל. אולם, ה"חזון איש" זצ"ל לא הסכים להיתר זה וכתב: "איני מוצא היתר למכירת המגרש, לא לגוי, ולא לישראל חשוד למכור לגוי, לא בכסף ולא בחליפין" (שו"ת "ציץ אליעזר" ח"ו סי' ל"א).

החלפת בית חד קומתי בגורד שחקים: נוכח היתרו של הגאון מלובלין זצ"ל, יש לדון, אם מותר להחליף עם נכרי בית חד קומתי תמורת גורד שחקים, כאשר שטח הקרקע עליה עומד כל אחד משני בתים אלו, זהה.

דף כב/א אין מעמידין

הגשת מאכל ליהודי המחמיר על עצמו שלא לאוכלו

כידוע, בנושאים הלכתיים רבים נחלקו רבותינו הפוסקים ולא הגיעו לכלל הכרעה, ובחלק מן המקרים הללו, רשאי אדם לנהוג כשיטת המקילים. בהקשר לכך כתב המהרל"ח (סי' קכ"א, והובא בש"ך יו"ד קי"ט ס"ק כ'), כי ראובן המיקל בדבר מסוים, כגון במאכל, אינו רשאי להגישו לפני שמעון המחמיר על עצמו בהלכה זו, אלא אם כן שמעון מודע לכך, שהוגש לפניו מאכל שהוא מחמיר על עצמו שלא לאוכלו. לכאורה, אם הסיוע לשמעון לאכול דבר מה שהוא מחמיר על עצמו שלא לאוכלו, נחשב כעבירה, כיצד נמוגה עבירה זו בשל ידיעתו של שמעון, הלא אסור לסייע לזולת לעבור על איסור, גם אם הלה צועד לקראתו בעיניים פקוחות? הגאון רבי ברוך שמואל דויטש שליט"א מבאר זאת באופן נפלא ("ברכת כהן" עה"ת סי' ס"ב), כלהלן.

מסכתנו עוסקת מספר פעמים בציווי התורה (ויקרא יט/יז) "ולפני עור לא תתן מכשול". ציווי זה כולל בתוכו שני איסורים נפרדים. א. להכשיל בעבירה את הזולת, הן יהודים והן עכו"ם - באחת משבע מצוות בני נח. ב. הענקת עצה שאינה הוגנת.

שני מרכיבים שונים במצוות "לפני עור": האחרונים (שו"ת "אחיעזר" ח"ג סי' ס"ה ס"ק ט', "חזון איש" יו"ד ס"ב סק"ז, ועוד) מבארים, כי הגדרתם השונה של שני איסורים אלו נעוצה במהותם. האיסור להעניק עצה שאינה הוגנת לאחר נכלל במצוות שבין אדם לחבירו, אשר בהן נצטוונו שלא להרע לזולת. לפיכך, אין להולך שולל את הזולת, ואין להביאו לידי מצב שלא היה רוצה בו. לעומת זאת, האיסור להכשיל את הזולת באיסור, הוא מן המצוות שבין אדם למקום - באיסור זה ציווה הקב"ה על כל ברואי, לבל יגרמו לריבוי עבירות בעולמו, והעושה כן נחשב כשותף בעשיית העבירה. לפיכך, מצד אחד אסור לסייע לזולת בעשיית מעשה עבירה, אף שהלה מודע לכך שהוא עומד לחטוא, ומצד שני, אין כל איסור לסייע לזולת לבצע מעשה שאינו מטיב עמו, כאשר הלה מודע לכך וחפץ בכל זאת בעשיית המעשה.

כאשר נבחן את המקרה שבו אנו עוסקים נמצא, כי ראובן כלל אינו נחשב כמי שמכשיל את שמעון באיסור. שהרי ציווי התורה "ולפני עור" קובע, שהמכשיל את הזולת באיסור נחשב כמי שעובר עליו בעצמו. אולם, במקרה זה, אף אם ראובן עצמו יאכל את המאכל הוא לא יעבור על כל איסור... האיסור שנותר בפני ראובן הוא, איפוא, הענקת עצה שאינה הוגנת לשמעון. אולם, איסור זה תקף רק כאשר שמעון אינו מודע לכך שמוגש לפניו מאכל, אשר הוא מחמיר על עצמו שלא לאוכלו. אולם, כאשר שמעון מודע לכך, אין כל איסור בדבר, שהרי השאת עצה שאינה הוגנת אינה אלא כאשר שמעון אינו יודע כי העצה שניתנה לו אינה הוגנת... (ראה עוד בנושא זה בגליון 451).

דף כד/א פרה אדומה

פרה חומה, סוסים אדומים ושיער ירוק

סוגייתנו מפרטת מספר הלכות הנוגעות ל"פרה אדומה", אשר האפר שלה שימש לטיהור בני אדם טמאי מתים. בין היתר, מובא בגמרתנו הסיפור הידוע על דמא בן נתניה שזכה ל"פרה אדומה" שנולדה בעדרו, לאחר שלא הסכים להקיץ את אביו משנתו על אף ההפסד הכספי הגדול שנגרם לו עקב כך.

"פרה אדומה": כך הוא הביטוי השגור בפינו, תוך שאנו מעלים בדמיונו פרה אדומה כשושנה. אולם, הג"ר יהודה לייטער ממונסי שבארה"ב כתב (קובץ זכרון "עטרת שלמה" ח"ה ועיי"ן בספר "אשקן מיי"ן), כי בהחלט יתכן שאין הדבר כן! תחילה נביא אסמכתאות לכך, ולאחר מכן נבדוק מדוע בכל זאת היא מכונה "פרה אדומה".

סוסים אדומים: בנביא (זכריה א/ח) נאמר: "והנה איש רכב על סוס אדם... ואחריו סוסים אדומים..." הנה כי כן, סוסים אדומים! ההנחה כי מדובר בזן נדיר ביותר שנכחד במהלך השנים, תתנפץ נוכח

אני זוכר, הוא מגביה את קולו, מכווץ את עיניו, ומפנה מקום למספר יהודים שהתקבצו סביבו כדי לשמוע את המעשה, שאירע פעם, שהחלטנו לייסד שיעור תורה במרכז לנינגרד. הביקוש היה עצום, והמשתתפים המיועדים היו מוכנים לטייל על עצמם את הסיכון הגבוה הכרוך בהשתתפותם בשיעור תורה. סטודנט צעיר ונלהב ארגן מקום מסתור, אני דאגתי למספר עתקים של מסכת שבת, והשיעור קם והיה.

אשרת השהייה שלי עמדה לפוג, ונותר לי עוד יום אחד בלבד כדי להדריך את הקבוצה, ובעיקר את מגיד השיעור המיועד, בחור מבוגר שזה עתה הכיר את שפת עמו ואת ניבה.

בשעה הנקובה הם חמקו פנימה, איש איש בתורו, בקטט, בחשאי, שוחחו בלחש, וכאשר המוזמנים התקבצו, הדלת ננעלה על מסגר וברית, הגמרות נשלפו ממקום מחבואן, ו"מגיד השיעור" החל לקרוא את הגמרא.

אם אתנסח בעדינות, אומר כי לא היה להם קל. היה עליהם להתמודד עם לשון הקודש, עם השפה הארמית, עם שפתו של רש"י המתובלת בלעז"ים צרפתיים. חלקם הטיבו להתמודד עם הקריאה בחומש, אך כאן, להפתעתם, הניקוד 'נעלם', ארמית ועברית התחלפו ביניהם ללא הרף. על דבר אחד הסכימו הכל - שבת זה 'סובוטה'.

השיעור הסתיים. נפרדתי מהם לשלום ויצאתי בדרכי המפותלת לארץ הקודש, כשבליבי תפילה שבביקורי הבא אמצא אותם בריאים ושלמים, מוחזקים ואיתנים ביהדותם, באמונתם ובלימודם.

הכל היה בסדר. חוץ מדבר אחד.

הביקוש היה רב על ההיצע. פתרון ראוי לשמו לא נראה באופק, אך הכל נתנו את עיניהם באחד המשתתפים. איש לא אמר לו מילה. חלילה. אך מארגני השיעור והמשתתפים היותר פעילים, היו דנים רבות בינם לבין עצמם, אם לא היה מן הראוי שיפנה את מקומו לאחר. הוא לא התקדם. השפה לא נקלטה במוחו. דברי הגמרא לא חדרו אליו. מצער ככל שיהא, אלה היו פני הדברים.

כעבור חצי שנה, נסעתי לטיול נוסף בברית המועצות. הזדרזתי לבקר בכל המקומות שבהם ייסדנו שיעורי תורה מחתרתיים, ביניהם גם בשיעור הצפוף. ההתרגשות היתה גדולה, נקל לשער. הם התקדמו יפה מאד, ידיעותיהם התרחבו, ולפעמים הם אפילו הבינו את הגמרא. באמת. לאחר סיום השיעור, אחד המשתתפים לקחני לפניה, ושח בפני את ההתלבטות שהם ניצבים בפניה לגבי השתתפותו אתו יהודי בשיעור.

איני יודע מה לומר לך, השבתי לו בכנות, איני יודע. **רבונו** של עולם. מי יכול לענות תשובה על שאלה כזו. **למחרת** התעכבתי קמעה, והופעתי במקום הכינוס כחמש דקות לאחר תחילת השיעור. נכנסתי אל המקום, ומצאתי את כולם יושבים בצפיפות ומאזינים בדריכות לדבריו של אחד המשתתפים שדיבר במהירות עצומה, בהתרגשות גדולה. למרות שאני שולט בשפה הרוסית ברמה סבירה, לא הבנתי מדבריו אף לא מילה אחת. הכל היה נשמע לי כמו מילה אחת ארוכה.

עמדתי מן הצד, לא רציתי להפריע להם. הוא שילב דביבורו תנועות ידיים נמרצות, הרים את שרוליו חולצתו, התנשף בכבדות, דפק על השולחן, גילם דו-שיח בין שני בריונים אלימים. דרמה אמיתית. את דבריו הוא סיים במשפט מוחץ ודרמטי, כך בכל אופן ניחשתי על פי תגובותיהם הנרגשות מאד של הנאספים, שטפחו על כתפיו נמרצות, התחבקו איתו, וזקן הנאספים אף נשקו על מצחו. מחווה נדירה לרוסי מצוי.

כשוך התתרגשות, הם הושיבוני בראשם ופענחו עבורי את שהתרחש לנגד עיני.

הדובר היה אותו יהודי שלא הבין מאומה מן הנלמד. ככל הנראה הוא הבחין בהתלבטות שליוותה את שהותו במקום, והוא החליט לשתף את המשתתפים בשיעור בסבת נוכחותו במקום, ולהעביר לידיהם את ההחלטה כדת מה לעשות.

לפני שנים, הוא סיפר, ישבתי במסעדה כלשהי ואכלתי לתומי. לפתע, ללא הודעה מוקדמת, אנשי קגב זינקו לתוך המסעדה, שלפו אקדחים והורו לכל

דברי רש"י (בכורות ו/א ד"ה "חמור אדום"): "סתם סוסים אדומים הן". כלומר, הסוס המצוי, צבעו אדום. מאחר שאיננו מכירים סוסים אדומים, שומה עלינו להניח, כי בימי קדם שימשה המילה "אדום" כביטוי לגוון המכונה כיום "חום". הפרה "אדומה" והסוסים "אדומים", הם, איפוא, חומים.

השימוש במילה "אדום" כביטוי לצבע "חום": בכתבי הראשונים ניתן למצוא ראיות לרוב לשימוש במילה "אדום" כביטוי לצבע המכונה בפניו "חום". רש"י בפירושו לפסוק (בראשית כה/ל) "הלעיטני נא מן האדם האדם הזה" מפרש "עדשים אדומות", למרות שהעדשים צבען חום. הרמב"ם (הל' פרה אדומה פ"ג הל' ב') כתב: "והתולעת היא הגרגרים האדומים ביותר, הדומים לגרעיני החרובים", בעוד שידוע, כי גרעיני החרובים חומים הם. במסכת סוכה (לה/ב) מבואר, כי אתרוג שנחתך מגליד צבעו אדום, ורש"י (ד"ה "כאהינא סומקא") מפרש, כי כל הפירות שנחתכים מקבלים גוון אדום, בעוד שהגוון המתקבל חום הוא. כך גם כתב בעל ה"בית יוסף" (או"ח סי' תרמ"ה ד"ה "נחלקה"), כי צבע ה"קורא" של הלולב, אדום הוא, אף על פי שצבעו חום. כמו כן אנו מוצאים את בעל ה"פרישה" (יו"ד סי' קס"ב אות ב'), שכתב כי קליפת האורז אדומה היא.

אמור מעתה, חז"ל כינו את הצבע החום בשם "אדום". אכן, גם רבינו סעדיה גאון מתרגם את המילה פרה "אדומה" - "צפרא", שפירושה "חום" בשפה הערבית. גם מסוגייתנו, בה נאמר "אמאי דמיה יקרין, הואיל ושתי שערות פוסלות בה", משמע כך. שכן, אם פרה "אדומה" אכן "אדומה" היא, אזי, אין יוקרה הרב מחמת שתי השערות הלבנות הפוסלות אותה, אלא משום שאין להשיג פרה "אדומה". על כרחך, פרה אדומה היא פרה חומה, ואין היא נדירה עקב צבעה המיוחד והנדיר, אלא מחמת שתי שערות לבנות הפוסלות אותה.

מעתה יש לברר, מדוע טושטש ההבדל הבולט בין הצבע האדום לצבע החום ושניהם מכונים בשם "אדום". זאת ועוד, הלא התורה משתמשת במילה "חום" בהתייחסה בעלי חיים בעלי גוון חום, וכגון, (בראשית ל/לב) "וכל שה חום בכשבים", ומפרש רש"י "שחום, דומה לאדום". כלומר, הוא דומה לאדום, אך הוכר כגוון שונה ממנו. ואם כן, יש להבין מדוע במקומות אחרים לא השתמשה התורה במילה "חום" אלא בכינוי "אדום".

ובכן, אנו מכנים כל גוון בשם נפרד, כגון, כתום, ורוד, חום, אדום וכדומה. אולם, חז"ל הכלילו את כל הגוונים בשמותיהם היסודיים: אדום, ירוק וכחול ("בית אדם" יו"ד סי' י"ג אות י"ג). ומאחר שהצבע החום נמנה על גון הצבע האדום, לפיכך, לעיתים כינוהו "אדום", כשמו הראשי, ולעיתים כינוהו "חום" בשמו הפרטי.

שיער ירוק: אם לא כן, כיצד נבין את דברי הזוהר (פ' יתרו) הכותב שיש אנשים בעלי שיער בצבע ירוק! אין זאת, אלא שהגוון הצהוב מסתעף מן הירוק... (ע"ע שו"ת "פאת שדך" סי' צ"ה).

דף כו/ב אבל המינין והמסורות והמומרים היו מורידין ולא מעלין

מעללי הצנזורה - "שומר עכו"ם קדוש" ... ועוד

צרות רבות ורעות סבלו אבותינו מן המינים, מן המומרים ומן המלשינים אשר מיררו את חייהם, עד שחכמינו זכרונם לברכה קבעו: "אבל המינין והמסורות והמומרים היו מורידין ולא מעלין", כלומר, אין לסייע להם בעת צרתם, ולפיכך, אם אחד מהם נפל לבור, אין להעלותו משם. הלומד גמרא זו תמה, מדוע כתוב **"היו מורידין"**, בלשון עבר, ולא בלשון ציווי. וכי בזמן כתיבת התלמוד לא נהגו כן? לפנינו, קוראים יקרים, טביעת יד אחת מיני רבות של הצנזורה אשר פעלה בארצות אירופה במשך מאות שנים והותירה את חותמה בכל ספרי הקודש, ללא יוצא מן הכלל. עד שאפילו את שמה של מסכתנו "עבודה זרה" שינו וקראוה מסכת "עבודת אלילים".

עכו"ם שאינו עובד כוכבים: בעמוד גמרא זה, כו/ב, שבו אנו עוסקים, מצויים שינויי מילים והשמטות לרוב, הן בגמרא הן ברש"י והן בתוספות, כולם מעשי ידי הצנזורה. כך, בכל פעם שנזכרה המילה "גוי" היא הוחלפה ל"עובד כוכבים", המילה "משומד" הומרה ל"מומר" ו"עבודה זרה" שונתה ב"עבודת כוכבים ומזלות". כתוצאה מהחלפות אלו נוצר המשפט המגוחך הבא בתוספות (ד"ה "אזיהו"): **"ועובדי כוכבים, אף על פי שכולם עובדי עבודת כוכבים"...** כאילו יתכן, שעובד כוכבים אינו עובד כוכבים. המשפט המקורי היה **"וגוים, אע"פ שכולם עובדי עבודה זרה"**. שיבושים אלו הם פרי "גאונותה" של הצנזורה, אשר רוב אנשיה היו בורים ועמי ארצות, שלא הבינו את הכתוב לפנייהם. כך למשל, לעיל (ד/א) היה כתוב בגמרא, כי אם היה הקב"ה כועס על ישראל בימי בלעם "לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט". כוונת הגמרא היא בלשון סגי נהור, שלא היה נשאר מעם ישראל שריד ופליט. הצנזור, ששלח את ידו גם במשפט זה, הוציא מתחת קולמוסו את המשפט הבא: **"לא נשתייר מעובדי כוכבים משונאיהם של ישראל שריד ופליט"...** לעיתים, עלו השגיאות על כל דמיון, עד שבסידורים מסויימים הודפס בתפילת "שומר ישראל": **"שומר עכו"ם קדוש"**, במקום **"שומר גוי קדוש"**... גם באחת המשניות (שבת פ"ו משנה ה') הוא התעלה על עצמו, ובמקום **"פאה נכרית"** הוא תיקן: **"פאה עכו"ם"**... ("העקוב למישור" עמ' י"ט).

לא רק שמעללי הצנזורה פגעו בנוסח המילים, אלא שההלכה שונתה פעמים רבות בעקבות תיקוניהם. הדוגמאות לכך רבות מספור, אך נתמקד בעמוד שבו אנו עוסקים. נוכחנו, כי "אבל

הנוכחים לשכב על הקרקע. תוך דקות מצאתי את עצמי כבול באזיקים, מובל בניידת משטרתית לבית המעצר. האמינו לי, לא ידעתי על מה ולמה. לאחר מכן התברר לי כי באותה מסעדה נכחו מספר אנשים בעלי דעות 'משוחררות' יתר על המידה, והחוקרים ביקשו להוכיח את קשרי עם הקבוצה החתרנית.

התחננותי, בכיתי, צעקתי, הבטחתי ואמרת, כי אין, לא היה ולא יהיה לי קשר כל שהוא עם אנשי אותה קבוצה. אך מאומה לא הועיל. בוקר צהרים וערב, לילה ויום, היו החוקרים הנוקשים חוזרים על אותו משפט: **"אם ישבת איתם, סימן שאתה מהם"**. אני חזרתי על טענותי, הם חזרו על טענותיהם, המלוות במכות נמרצות, שהותירו בי סימנים עד היום, ולבסוף נענשתי בהתאם.

חברי הקירים, הוא פנה אליהם. לאחר פטירתו, כאשר אתייצב בפני בית דין של מעלה, ככל הנראה לא אדע לחזור על שורה אחת בגמרא, אולי אפילו לא על משפט אחד. אבל אני אגלה את זרועי החבולה, ואומר למלאכי השמים, **"אתם רואים, הם לימדו אותי, שאם ישבת איתם, סימן שאתה מהם"**. רבונו של עולם. באמת לא הבנתי מאומה ממסכת 'סבוטה', אבל ישבתי איתם, אני מהם, אני מהם, אני מהם!!! **הכל** כמו וחייבוקו, **"אין ספק, אתה מאיתנו"**. לואאי שאנחנו גם נהיה איתך"...

הנאספים סביב ספסלו של ר' אליעזר שאפו נשימה עמוקה. אמעשה.

ר' אליעזר מחה את דמעותיו, כשאני מספר מעשה זה אני חווה אותו כאילו הוא מתרחש זה עתה, הסביר בחוסר נעימות, והמשיך את דבריו: **"יתכן שחלק מהלומדים בשיעור שלי לא הבינו את כל הנושאים בגמרא, לא מן הנמנע שלא עלה בידם לדת לעומק כל המושגים, אפשר שהם לא הצליחו להבהיר לעצמם די הצורך את המרכיבים הרבים ואת הפריטים העדינים הכרוכים בסוגיות אלו ואחרות. אבל אני אומר להם, אחי ורעי! אתם משלנו, מלגיונו של מלך, אתם חלק מקבוצה אדירה חובקת עולם, שמתיישבת בכל יום בצוותא ליד אותו דף גמרא. אשריכם ומה טוב חלקכם. הוכחתם את השתוקקותכם למעיין החיים, ברצוני לומר לכם, 'לואאי יהי חלקי מחלקכם'!!!"**

לואאי.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כד/ב שאמרו שירה

שירת הלויים בבית המקדש

למדנו מכאן, כותב ה"שפת אמת" זצ"ל, כי אפילו הפרות, כאשר הן נושאות את ארון ברית ה', פוצחות בשיר ומזמרות לקב"ה! מכאן נבין פשוטו של מקרא, שנאמר על בני קהת (במדבר ז/ט) **"בכתף ישא"ר את ארון ברית ה', וחיז"ל פירשו, ישאו - ישירו (ערכין יא/א), היינו, מכח משא הארון שבכתף ישירו. ומכאן גם המקור למצות השירה של הלויים בבית המקדש (ערכין שם).**

דף כו/א בת ישראל לא תיילד את העובדת כוכבים **הצנזור לא הבין...**

בפוסקים מובא, כי רופא יהודי רשאי לרפא נכריה עקרה, משום איבה, כפי שמוותר לילד נכריה מטעם זה. **"וכן העידו על הרמב"ם ז"ל, שעשה הוא עצמו כן"**. הפוסקים מביאים, כי רבינו יונה חלק על כך, ולדעתו ריפוי נכריה עקרה חמור מליילד נכריה, ואסור לעשות כן. ולא עוד, אלא שהוא שלח לרמב"ם: **"תבוא עליך ברכה, שאתה מרבה זרעו של עמלק" (בית יוסף יו"ד סוף סי' קנ"ד).**

כיצד שרר קטע זה את ביקורתו של הצנזור? פשוט בתכלית, כותב בעל "העקוב למישור", הצנזור לא הבין את הנימה האירונית שבדברים וסבר, כי רבינו יונה באמת התכוון למה שכתב...

המינין והמסורות והמומרים היו מורדין ולא מעלין". מי הם ה"מסורות"? ברש"י ובתוספות מבואר כי אלו "מלשינים לשקר, המוסרין ממון חבריהם ביד עובדי כוכבים אנסין". הנוסח המקורי ברש"י היה: "מלשינים, המוסרים ממון חבריהם ביד גויים". אין מדובר במלשיני שקר בלבד, וגם לא במוסרים לאנסים, כלומר, לשודדים.

מסירות נפש על שינוי דברי תורה: דוגמא זו, המהווה טיפה מן הים, מעוררת שאלה גדולה. המהרש"ל ("ים של שלמה" בבא קמא פ"ד סי' ט) פוסק, שאסור לשנות דברי תורה מפני הסכנה ויש למסור את הנפש על כך! תוך שהוא מוכיח זאת מן הגמרא (שם), וקובע: "שמחוייבים אנו למסור על קידוש השם, ואם ח"ו ישנה הדין הוה ככופר בתורת משה".

לפיכך, יש להבין כיצד הסכימו המדפיסים להשמע להוראות הצנזורה ולכתוב פסקי הלכה מעוותים.

שאלה זו הוצעה לפני הגר"מ פיינשטיין זצ"ל אשר השיב, כי להלכה אין אנו פוסקים כמהרש"ל, ועובדת שיבוש ספרי הקודש תוך העלמת עין מכך על ידי חכמי הדורות היא ההוכחה שאין הלכה כמותו ("העקוב למישור" עמ' ל"ד). כמו כן, כבר כתב המהרש"ם ("דעת תורה" סי' של"ד סעי' י"ב) כי בעל שו"ת "יד אליהו" (סי' מ"ח), אשר חי מספר דורות אחר המהרש"ל, חולק על המהרש"ל בכל תוקף. נציין, כי לא רק מפאת שתיקת חכמי הדורות יש להוכיח כן. המאירי, למשל, הוסיף בכתביו עשרות 'הסתייגויות' שנאמרו רק לתשובת המינים (ראה "צפונות" א' בנושא זה), וכן רבינו יונה הפך פירוש משנה מסוימת מפני פחד המלכות, כעדותו של הרשב"ץ ("מגן אבות", אבות פ"ב משנה ג').

לעילוי נשמת

אבי מורי **יעקב פניגשטיין** ז"ל
ב"ר אריה לייב ז"ל
נלב"ע כ' שבט תשע"ה
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידיו הר"ר **שאו** **יצחק פניגשטיין** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם יוסף אפרים הלוי** ז"ל
ב"ר חיים בצלאל ז"ל
נלב"ע י"ט שבט תשנ"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידיו הר"ר **ישראל לוי** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **יחזקאל עקשטיין** ז"ל
ב"ר דוד ז"ל
נלב"ע כ"ד שבט תשס"ג
תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת **רבקה זלדה פרידמן** ע"ה
ב"ר שלמה זלמן ז"ל נלב"ע כ"ג שבט תשס"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י ילדיה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **מנחם לוי** ז"ל
ב"ר משה ז"ל נפטר ביום הולדתו ה-פ"ו,
כ"ג שבט תשע"א **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה מרגלית** ע"ה
(לבית גוטמן) ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע י"ט שבט תשס"ה
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אליעזר וידר** ז"ל ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע כ"א שבט תש"ם **תנצב"ה**
הונצח ע"י בנו ידידיו הר"ר **דב וידר** ומשפ' שיחיו - נתניה

נר ה'
נשמת
אדם

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029 *

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

